

12. Människorna, religionen och lagen

Ordlista

en religion 3	uskonto
en lag 2	laki
händelserik –t –a	tapauksekas, monivaiheinen
en tid 3	aika
ett rike 4	valtakunta
en union 3	unioni, valtioliitto
upplösa II	hajottaa, lakkauttaa, purkaa
kung över Sverige	Ruotsin kuningas
ett arvkungadöme 4	perintökuningaskunta
betyda II	merkitä, tarkoittaa
välja –er, valde, valt utan	valita
ärva II	vaan
en hälft 3	periä
under andra hälften	puolikas, puoli, puolet
ett århundrade 4	jälkipuoliskolla
inleda II	vuosisata
expansionspolitik –en	aloittaa
så småningom	laajentamispolitiikka
leda II till ngt	vähitellen
en stormakt 3	johtaa jhk
den viktigaste förändringen	suurvalta
inom det religiösa livet	tärkein muutos
reformation –en	uskonnolliseen elämään liittyen
en process 3	uskonpuhdistus, reformaatio
innebära IV (a –u)	prosessi, tapahtumasarja
övergå IV (i – å) från ngt till ngt	merkitä, tarkoittaa
katolsk –t –a	siirtyä jstk jhk
en tro –n	katolinen
protestantisk –t –a	usko
tidigare	protestanttinen
en påve 2	aikaisemmin
ett överhuvud 5	paavi
han ersattes av kungen	päämies, johtaja
på det sättet	kuningas korvasi hänet
få tillgång till ngt	sillä tavalla
en egendom 2	saada käyttöön jtk
passa I ngn	omaisuus
nämligen	sopia jllk
vara i behov av pengar	nimittäin
något som de hade mycket av	olla rahan tarpeessa
ett kloster, klostret 5	jotakin mitä heillä oli runsaasti
bestämma II	luostari
silver silvret	määrätä
till kronan	hopea, hopeat
minska I	tässä: valtiolle (kuninkaalle)
	vähentyä, pienentyä

medan	kun taas, samalla kun
öka I	lisääntyä
en biskop 2	piispa
lämna i ifrån sig	luopua, jättää
ett slott 5	linna
mista II	menettää
den lutherska läran	luterilainen oppi
sprida IV (e – i) sig	levitä
de övriga delarna av det svenska riket	Ruotsin valtakunnan muut osat
genomföra II	viedä läpi, toteuttaa
en insats 3	panos
översätta –er, -satte, -satt	kääntää
Nya testamentet	Uusi testamentti
en gudstjänst 3	jumalanpalvelus
fira I	tässä: toimittaa, pitää
på folkspråket	kansan kielellä
på latin	latinaksi, latinan kielellä

De "vanliga" människorna och religionen

vanlig –t –a	tavallinen
en invånare 5	asukas
de påverkades av reformationen	uskonpuhdistus vaikutti heihin
på flera sätt	usealla tavalla
detta gällde kyrkans män	tämä koski kirkon miehiä
förstås	tietenkin
förlora I	menettää
besöka II gudstjänster	käydä jumalanpalveluksissa
runtom i riket	ympäri valtakuntaa
en bön 3	rukous
hålla IV (ö – å)	pitää
ta till sig	tässä: ymmärtää, ottaa vastaan
ett budskap 5	sanoma
motarbete I	vastustaa, toimia vastaan
förknippa I med ngt	yhdistää jhk
bl.a. (=bland annat)	m.m. muun muassa
helgonkult –en	pyhimyksenpalvonta
trolldom –en	noituus, taikuus
vidskepelse –en –er	taikausko
en student 3	ylioppilas
en dagbok 3	päiväkirja
från mitten av ngt	jkn puolivälistä
t.ex. (=till exempel)	esim. esimerkiksi
en magistrat 3	maistraatti
lät placera ut en vakt	asetutti vartijan
en källa 1	lähde
Kuppis	Kupittaa (kaupunginosa Turussa)
under midsommaren	juhannuksena
utföra II gamla ritualer	suorittaa vanhoja rituaaleja
tända II	sytyttää

en eld 2
dansa I
offra I
en katekes
den lilla katekesen
lära II sig utantill
särskilt
delta IV(o – a) i ngt
en nattvard –en 3
gifta II sig
en kunskap 3
testa I
första gången
en tradition 3
utvecklas I
senare
en skriftskola 1
i samband med måltiderna
i slutet av ngt
en instruktion 3
be IV (a – e) för ngn
ett fosterland 3
så kallad
en hustavla 1
där
dela I in i grupper
beroende på ngt
en uppgift 3
ett samhälle 4
en grupp 3
undervisa I
sköta liom ngt
ett försvar 5
producera I
behöva II
en familj 3
leda II
en husbonde –n, -bönder –na
allt viktigare
en stat 3
sprida IV (e – i)
information -en
propaganda –n
en undersåte 2
fungera I
effektiv –t –a
ett kontrollinstrument 5
en biskop 2
en efterföljare 5
genomföra II

tuli
tanssia
uhrata
katekismus
vähä-katekismus
oppia ulkoa
erityisen
osallistua jhk
ehtoollinen
mennä naimisiin
tieto
testata
ensimmäistä kertaa
traditio, perinne
kehittyä
myöhemmin
rippikoulu
aterioiden yhteydessä
jkn lopussa
ohje
rukoilla jkn puolesta
isänmaa
niin kutsuttu
huoneentaulu
tässä: jossa (sivulauseen alussa)
jakaa ryhmiin
riippuen jstk
tehtävä
yhteiskunta
ryhmä
opettaa
huolehtia jstk
puolustus
tuottaa
tarvita
perhe
johtaa
(talon) isäntä
yhä tärkeämpi
valtio
levittää
tieto
propaganda
alamainen
toimia
tehokas
tarkistusväline
piispa
seuraaja
toteuttaa

ett reformarbete 4
ett syfte 4
organisera I
på samma sätt
en församling 2
se -r, såg, sett till
regelbund/en -et -na
kristendomskunskapen
läskunnighet -en
kyrkotukt -en
sträng -t -a
övervaka I
följa II regler
viss -t -a
i reglerna stod
lyda II
föräldrar -na
sexuella förbindelser
utanför
ett äktenskap 5
bryta IV (ö - u) mot regler
bestraffa I
genom att göra ngt
en skamplats
räcka II
inte bara
en kyrkobesökare 5
uppföra II sig
väl
en del av dem
lång väg
bli tvung/en -et -na
stiga IV (e - i) upp
hinna IV (a - u) fram
i tid
det var lätt hänt
somna I
en kyrkbänk 2
för att förhindra
utse -r, -såg, -sett
ha i uppdrag
väcka II
det var inte heller tillåtet
utan
tyst och stilla
ända tills
det blev problem med ordningen
p.g.a. =på grund av ngt
sälja -er, sålde, sålt
brännvin -et

uudistustyö
tarkoitus
järjestää, organisoida
samalla tavalla
seurakunta
huolehtia jstk
säännöllinen
kristinoppi
lukutaito
kirkkokuri
ankara
valvoa
noudattaa sääntöjä
tietty
säännöissä luki
totella
vanhemmat
seksuaalisia suhteita
ulkopuolella
avioliitto
rikkoo sääntöjä
rangaista
tekemällä jtk
häpeäpaikka
riittää
ei ainoastaan
kirkossakävijä
käyttäytyä
hyvin
jotkut heistä
pitkä matka
olla pakko, joutua
nousta ylös
ehdiä perille
ajoissa
tapahtui helposti
nukahtaa
kirkon penkki
estääkseen
valita
olla tehtävänä
herättää
ei ollut myöskään sallittua
vaan
hiiren hiljaa
siihen saakka kunnes
tuli järjestysongelmia
jkn johdosta
myydä
viina

trots att
förbud/en –et –na
bruka I
se till
en häst 2
stökig –t –a
Karis
förbjuda IV (ö – u)
en deltagare 5
följa II
en bänkkordning 2
sitta IV (a – u)
rätt - -a
på olika sidor om mittgången
en uppgift 3
inte bara – utan också
allt viktigare
läsa innantill
undervisa I
klockaren i församlingen
bilda I
en byskola 1
en by 2
ordna I
ett läsförhör 5
anteckna I
skriva IV (e – i) upp
fö/dd –tt –dda
vig/d –t -da
dö/d –tt –da
befolkning –en

siitä huolimatta että
kielletty
olla tapana
pitää huolta, pitää silmällä
hevonen
meluisa
Karjaa
kieltää
osallistuja
noudattaa
penkkijärjestys
istua
oikea
eri puolilla keskikäytävää
tehtävä
ei ainoastaan – vaan myös
yhä tärkeämpää
lukea sisältä
opettaa
seurakunnan lukkari
muodostaa, kehittää, luoda
kyläkoulu
kylä
järjestää
lukukinkerit
merkitä muistiin
kirjoittaa muistiin
syntynyt
vihitty
kuollut
väestö

Den stränga lagen

tillämpa I
den s.k. (den så kallade)
Mose lag
döma II
väldigt
ett straff 5
ett brott 5
sexuellt umgänge
båda
gift - -a
med varandra
göra sig skyldig till ngt
ett äktenskapsbrott 5
tillsammans
döma till döden
betala höga böter

soveltaa
niin kutsuttu
Moosesen laki
tuomita
valtavan
rangaistus
rikos
sukupuolinen kanssakäyminen
molemmat
naimisissa oleva
toistensa kanssa
syyllistyä jhk
aviorikos
yhdessä
tuomita kuolemaan
maksaa isot sakot

spöstraff –et
skamstraff –et
skyldig –t –a
utan att vara
trolov/ad –at –ade
en orsak 3 till ngt
anse –r –såg –sett
begå (– r –gick –gått) ett brott
Gud
hungersnöd –en
ett krig 5
en pest 3
ta reda på ngt
gå till
rätt –en
utreda II
ett sedlighetsbrott 5
ett domstolsprotokoll
bevar/ad –at ade
rådstugurätt –en
ett protokoll 5
ogift - -a
en piga 1
föda II
påstå –r –stod –stått
en dräng 2
oskyldig –t –a
aldrig
allvarlig –t –a
en förmaning 2
verkligen
en husbonde 3
berus/ad –at –ade
våldta IV (o – a)
ropa I på hjälp
ensam –t –ma
erkänna II
ligga IV (å – e)
förklara I
skylla II på ngn
skydda I
lindra I
rådstuga –n
ta tillbaka
i stället
vara villig –t –a
gifta II sig med ngn
hålla fast vid sin berättelse
förhöra II
på nytt

raipparangaistus
häpeärangaistus
syyllinen
olematta
kihlattu
syy jhk
olla jtkn mieltä, katsoa
tehdä rikos
Jumala
nälänhätä
sota
rutto
ottaa selvää jstk
tapahtua
oikeus
selvittää
siveellisyysrikos
tuomioistuimen pöytäkirja
säilynyt
raastuvanoikeus
pöytäkirja
naimaton
piika
synnyttää
väittää
renki
syytön
ei koskaan
vakava
kehotus
todella
(talon) isäntä
juopunut
raiskata
huutaa apua
yksin
tunnustaa
maata
selittää
syyttää jtk
suojella
lievittää
raastupa
perua
sen sijaan
olla halukas
mennä naimisiin jkn kanssa
pitää kiinni kerotuksestaan
kuulustella
uudelleen

hävda I
fortfarande
sann , sant –na
därefter
kalla I in
möjlig –t –a
nog
påminna II
svära IV (o – u)
tala sanning
lova I
ta på sig skulden
ge sin dom
neka I
en anklagelse 3
enligt
giftermålsbalken
ett kapitel 5
hor –et

väittää
edelleen, jatkuvasti
tosi
sen jälkeen
kutsua sisään
mahdollinen
kyllä
muistuttaa
vannoa
puhua totta
luvata
ottaa syy niskoilleen
antaa tuomionsa
kieltää
syytös
mukaan, perusteella
naimakaari, ks tietoruutu
luku
huoruus

Laki jakautui pääosiin, joista käytettiin nimitystä [kaari](#). Kaaria oli yhdeksän: [naimakaari](#), [perintökaari](#), [maakaari](#), rakennuskaari, kauppakaari, [rikoskaari](#), rangaistuskaari, [ulosottoaari](#) ja [oikeudenkäymiskaari](#).